Roll No : ....

Total No. of Questions : **12**] [Total No. of Printed Pages : **4**

AP–500

M.A. (Final) Examination, 2021

SANSKRIT

वर्ग (अ) साहित्य

Paper - IX **(ख)**

(विशेष कवि अध्ययन-भास)

Time : 1½ Hours] [*Maximum Marks : **100***

खण्ड–अ **(अंक : 2 × 10 = 20)**

नोट :– सभी **दस** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **50** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **2** अंक का है।

खण्ड–ब **(अंक : 8 × 5 = 40)**

नोट :– सात में से किन्हीं **पाँच** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **200** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **8** अंक का है। प्रश्न संख्या 2 व 3 अनिवार्य हैं।

खण्ड–स **(अंक : 20 × 2 = 40)**

नोट :– चार में से किन्हीं **दो** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **500** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **20** अंक का है।

खण्ड–अ प्रत्येक 2

1. सर्वा: प्रश्ना: अनिवार्या: सन्ति। द्वयो: प्रश्नयो: उत्तरे संस्कृत माध्यमेन लिख्यताम्।

   (i) प्रतिमानाटके कति अङ्का: सन्ति ? अस्य कथानकस्य उल्लेखञ्च कुर्वन्तु।

   (ii) 'इह स्थास्यामि देहेन तत्र स्थास्यामि कर्मणा' इत्युक्ति कस्य कं प्रति अस्ति ?

(iii) 'पञ्चरात्रम्' रूपकस्य नायकः कः ? अस्य रूपकस्य इतिवृत्तस्य मूलाधारः कः ?

(iv) कर्णभारनाटकस्य इतिवृत्तस्य प्रस्तूयताम्।

(v) 'प्रतिज्ञायौगन्धरायणस्य कथानकः केषु आश्रितः ?

(vi) 'सतडिदिव पयोदः किञ्चिदुदगीर्णचन्द्रः' इयम् पंक्तिः कस्यार्थं प्रयुक्तं अस्ति ? अर्थञ्च लिखित।

(vii) भासप्रणितानि नाटकानि नामानि लिख्येत्।

(viii) भासस्य जन्मस्थानस्य संक्षिप्तपरिचयं दीयताम्।

(ix) भासनाटकेषु वर्णितानि मनोरञ्जनस्य साधनानि संक्षिप्तं विवेचयत।

(x) भासस्य प्रकृति-चित्रणस्य कमपि **एकं** श्लोकं लिखत।

खण्ड–ब प्रत्येक 8

2. अधोलिखितस्य श्लोकस्य व्याख्या विधेयाः—

आरब्धे पटहे स्थिते गुरुजने भद्रसने लङ्घिते
स्कन्धोच्चारणनम्यमानवदनप्रच्योतितोये घटे।
राज्ञाहूय विसर्जिते मयि जनो धैर्येण मे विस्मितः
स्वः पुत्रः कुरुते पितुर्यदि वचः कस्तत्र भो! विस्मयः ?

अथवा

नागेन्द्रा यवसाभिलाष विमुखाः सास्त्रेक्षणा वाजिनो
ह्रेषाशून्यमुखाः सवृद्धवनिताबालाश्च पौरा जनाः।
त्यक्ताहारकथाः सुदीनवदनाः क्रन्दन्त उच्चैर्दिशा
रामो याति यथा सदारसहजस्तामेव पश्यन्त्यमी॥

3. अधोलिखितस्य श्लोकस्य व्याख्या विधेयाः—

तृप्तोऽग्निर्हविषाऽमरोत्तममुखं तृप्ता द्विजेन्द्रा धनै-
स्तृप्ताः पक्षिगणाश्च गोगणयुतास्ते ते नराः सर्वशः।
हृष्टं सम्प्रति सर्वतो जगदिदं गर्जन्नृपे सद्गुणै-
रेवं लोकमुदारुरोह सकलं देवालयं तद्गुणैः॥

अथवा

धनुरुपनय शीघ्रं कल्प्यतां स्यन्दनो मे

ममगतिमनुयातुच्छन्दतो यस्य भक्तिः।

रणशिरसि गवार्थे नास्ति मोघः प्रयत्नो

निधनमपि यशः स्यान्मोक्षयित्वातु धर्मः॥

4. अधोलिखित श्लोकयोः अनुवादो विधेया—

(क) निशितविमलखड्गः संहृतोन्मत्तवेषः

कनकरचितचर्मव्यग्रवामाग्रहस्तः।

विरचितबहुचीरः पाण्डराबद्धपट्टः

सतडिदिव पयोदः किञ्चिदुद्गीर्णचन्द्रः॥

(ख) स्निग्धेष्वासज्यं कर्म यद् दुष्करं स्याद्

यो वा विज्ञाता सत्कृतानां गुणानाम्।

क्रीतं सामर्थ्यं यस्य तस्य क्रमेण

दैवप्रामाण्याद् भ्रश्यते वर्धते वा॥

5. अधोलिखितस्य श्लोकस्य व्याख्या विधेया—

नरमृगपतिवर्ष्मालोकनभ्रान्तनारी-

नरदनुजसुपर्वव्रातपाताललोकः।

करजकुलिशपालीभिन्नदैत्येन्द्र वक्षाः

सुररिपुबलहन्ता श्रीधरोऽस्तु श्रिये वः॥

6. प्रतिमानाटकस्य कथावस्तुं प्रस्तूयताम्।

7. प्रतिज्ञायौगन्धरायणस्य नायकस्य चरित्र-चित्रणं कुरुत।

8. पञ्चरात्रम् इत्यस्य नाटकस्य नायकस्य चरित्र-चित्रणं कुरुत।

खण्ड–स प्रत्येक 20

9. काव्यसौष्ठवदृष्ट्या प्रतिज्ञायौगन्धरायणस्य समीक्षा विधेया।

10. भासस्य समय-विषये विभिन्नमतानां समीक्षां कुर्वन्तु।

11. भासस्य नाट्यशैल्याः समीक्षा विधेया।

12. प्रतिमानाटकं पञ्चरात्रं वा रूपकस्य नाट्यशास्त्रीय समीक्षां कुर्वन्तु।